

Euroopan
komissio

Sosiaaliturvaoikeudet

Ruotsissa

Tämän oppaan tiedot on koottu ja päivitetty tiiviissä yhteistyössä sosiaaliturvan keskinäisen tietojärjestelmän (MISSOC) kansallisten yhteyshenkilöiden kanssa.

Lisätietoja MISSOC-verkostosta on sivulla

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=815>

Tässä oppaassa kuvaillaan yleisesti kunkin maan sosiaaliturvajärjestelmää. Lisätietoja saa muista MISSOCin julkaisuista, jotka kaikki löytyvät edellä mainitusta linkistä. Voit myös ottaa yhteyttä tämän oppaan liitteessä I lueteltuihin toimivaltaisiin viranomaisiin ja laitoksiin.

Euroopan komission ja kenenkään sen puolesta toimivan henkilön ei voida katsoa olevan vastuussa tämän julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

SISÄLLYSLUETTELO

I luku: Johdanto, järjestäminen ja rahoitus.....	4
Johdanto	4
Sosiaaliturvan järjestäminen	5
Rahoitus	5
II luku: Terveystenhoito.....	7
Terveystenhoidon saamisen edellytykset	7
Mitä järjestelmä kattaa?	7
Hoidon saaminen	7
III luku: Sairausetuudet	9
Sairausetuuksien saamisen edellytykset	9
Mitä järjestelmä kattaa?	10
Sairauspäivärahan saaminen.....	11
IV luku: Äitiys- ja isyysetuudet.....	12
Äitiys- ja isyysetuuksien saamisen edellytykset	12
Mitä järjestelmä kattaa?	13
Äitiys- ja isyysetuuksien saaminen.....	14
Luku V: Työkyvyttömyysetuudet	15
Työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykset.....	15
Mitä järjestelmä kattaa?	16
Työkyvyttömyysetuuksien saaminen	18
Luku VI: Vanhuuseläkkeet ja -etuudet	19
Vanhuusetuuksien saamisen edellytykset.....	19
Mitä järjestelmä kattaa?	20
Vanhuusetuuksien saaminen	21
VII luku: Eloonjääneiden etuudet.....	22
Eloonjääneiden etuuksien saamisen edellytykset.....	22
Mitä järjestelmä kattaa?	22
Eloonjääneiden etuuksien saaminen	23
VIII luku: Työtapaturma- ja ammattitautietuudet	24
Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saamisen edellytykset	24
Mitä järjestelmä kattaa?	24
Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saaminen.....	25
IX luku: Perhe-etuudet.....	26
Perhe-etuuksien saamisen edellytykset.....	26
Perhe-etuuksien saaminen	28
X luku: Työttömyys	29
Työttömyysetuuksien saamisen edellytykset	29
Mitä järjestelmä kattaa?	29
Työttömyysetuuksien saaminen	30
XI luku: Vähimmäistoimeentulo.....	31
Vähimmäistoimeentuloetuuksien saamisen edellytykset.....	31
Mitä järjestelmä kattaa?	31
Vähimmäistoimeentuloetuuksien saaminen	32
XII luku: Pitkäaikaishoito	33
Pitkäaikaishoidon saamisen edellytykset	33
Mitä järjestelmä kattaa?	33
Pitkäaikaishoidon saaminen.....	33
Liite: Sosiaaliturvalaitosten yhteystiedot ja hyödyllisiä Internet-osoitteita	34

I luku: Johdanto, järjestäminen ja rahoitus

Johdanto

Ruotsin yleisen sosiaaliturvavakuutuksen piiriin kuuluvat

- terveysvakuutus;
- työtaturma- ja ammattitautietuudet;
- työkyvyttömyysetuudet
- vanhuus- ja perhe-eläkkeet
- työttömyysvakuutus
- perhe-etuudet ja vanhempainvakuutus.

Ketkä kuuluvat järjestelmän piiriin?

Yleinen sosiaaliturva on pakollinen työttömyysvakuutuksen ansiosidonnaista osaa lukuun ottamatta.

Sosiaalivakuutukseen kuuluvat asumiseen perustuva vakuutus, joka kattaa vähimmäistulon ja lisät, sekä työskentelyyn perustuva etuus, joka kattaa ansionmenetyksen. Molemmat vakuutukset koskevat kaikkia Ruotsissa asuvia ja työskenteleviä. Ruotsissa asuvaksi katsotaan henkilö, jonka todellinen koti on täällä.

Ruotsiin tulevaa henkilöä pidetään pääsääntöisesti Ruotsissa asuvana, jos hänen oleskelunsa voidaan olettaa kestävän yli vuoden. Ruotsissa asuvaa henkilöä, joka lähtee maasta, pidetään yhä maassa asuvana, jos ulkomaanoleskelun oletetaan kestävän enintään vuoden.

Ruotsissa sosiaalivakuutusjärjestelmä perustuu olennaisesti kansallisen vakuutuksen periaatteeseen. Sen piirissä oleminen ei siis riipu henkilön yhteiskunnallisesta tilanteesta, eikä työsuhteesta olevia ja itsenäisiä ammatinharjoittajia eroteta periaatteessa toisistaan. Itsenäiset ammatinharjoittajat kuuluvat siis yleisen sosiaaliturvajärjestelmän piiriin.

Etuuksien myöntämisen edellytykset

Oikeudelle saada vakuutusetuuksia ei ole odotusaikaa, mutta joidenkin etuuksien saamiseksi on täytettävä tietyt ehdot. Vanhempain- ja työttömyysvakuutuksissa on tiettyjä ehtoja, jotka koskevat vakuutusaikoja. Työkyvyttömyysetuuksien sekä vanhuus- ja perhe-eläkkeiden saaminen edellyttää asumista maassa tietyn ajan tai ne riippuvat ansiotuloista.

Muutoksenhaku

Vakuutus- tai työttömyyskassan tekemään päätökseen tyytymätön voi pyytää, että kassan käsittelee päätöksen uudelleen. Kassa tekee tällöin uuden päätöksen. Jos hakija on uuteenkin päätökseen tyytymätön, siitä voidaan tietyin edellytyksin valittaa lääninoikeuteen. Jos hakijan mielestä myös lääninoikeuden päätös on virheellinen, kamarioikeus voi tarkistaa päätöksestä voi valittaa kamarioikeuteen. Myös

kamarioikeuden päätöksestä voi tietyissä tapauksissa valittaa. Valitus tehdään tällöin Ruotsin korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Sosiaaliturvan järjestäminen

Ruotsin sosiaaliturvajärjestelmä kuuluu työttömyysvakuutusta ja opintotukea lukuun ottamatta sosiaali- ja terveysministeriön (*Socialdepartementet*) toimialaan. Vakuutuksen keskeiset osat kattavat sairaus- ja vanhempainvakuutuksen (*sjuk- och föräldraförsäkring*), vanhuuseläkkeen (*ålderspension*), leskeneläkkeen (*efterlevandepension*), sairauskorvauksen (*sjukersättning*) ja toimintakorvauksen (*aktivitetsersättning*) sekä työtapaturvavakuutuksen (*arbetskadeförsäkring*).

Tammikuun 1. päivänä 2011 voimaan tulleessa sosiaalivakuutuslaissa sosiaalivakuutus jaetaan asuinpaikkaan perustuvaan vakuutukseen, josta maksetaan taatut vähimmäismäärät ja etuudet, sekä työhön perustuvaan vakuutukseen tulonmenetysten varalta. Molemmat vakuutukset koskevat tasapuolisesti kaikkia, jotka työskentelevät tai asuvat vakituisesti Ruotsissa. Ruotsin kansalaisuus ei enää ole vakuutuksen edellytys.

Ruotsin sosiaalivakuutuskassa (*Försäkringskassan*) vastaa sosiaalivakuutuksen hallinnoinnista lukuun ottamatta vanhuus ja eloonjääneiden eläkettä, josta vastaa Ruotsin eläkeviranomainen (*Pensionsmyndigheten*).

Terveystieteidenhuollosta vastaavat Ruotsissa läänit tai alueet (yhdessä tapauksessa kunta), joilla on oikeus päättää kannettavien verojen määrästä.

Työttömyysvakuutus kuuluu työministeriön (*Arbetsmarknadsdepartementet*) toimialaan. Se koostuu kahdesta osasta: perusvakuutuksesta ja vapaaehtoisesta ansiosidonnaisesta vakuutuksesta. Perusvakuutus kattaa 20 vuotta täyttäneet henkilöt, joilla ei ole vapaaehtoista vakuutusta. Ansiosidonnaisen vakuutuksen ottaminen on vapaaehtoista. Työttömyysvakuutuslaitokset hallinnoivat vakuutusta.

Sosiaaliapua ei Ruotsissa katsota osaksi sosiaalivakuutusta. Se kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön (*Socialdepartementet*) toimialaan. Sitä valvoo sosiaalivaltio (*Socialstyrelsen*). Sosiaaliavun paikallinen hallinnointi (lapsiperheiden palvelut, lastenhoito sekä vanhusten ja vammaisten hoito mukaan luettuina) on kuntien vastuulla.

Opintotuesta vastaa Ruotsin opistotukikeskus (*Centrala studiestödsnämnden*, CSN).

Rahoitus

Sosiaalivakuutusjärjestelmä rahoitetaan veroin ja sosiaalivakuutusmaksuin. Työnantajien maksamat maksut (31,42 % palkoista) kattavat suurimman osan kustannuksista. Itsenäinen ammatinharjoittaja maksaa itse 28,97 % tuloistaan. Itsenäisen ammatinharjoittajan maksuja voidaan jonkin verran alentaa, jos tämä valitsee sairausvakuutukseensa pidemmän omavastuuajan.

Vakuutusmaksuja on lisäksi äskettäin alettu käyttää myös osana vanhuuseläkejärjestelmän rahoittamisesta. Vakuutusmaksut kattavat noin 60 % kaikista vakuutusmenoista. Jäljelle jäävä osa maksetaan valtion budjetin välityksellä rahastojen tuotoilla ja verovaroilla.

Työnantaja vähentää maksun palkasta ja maksaa sen veroviranomaiselle. Työttömyyskassan jäsenten on maksettava itse tietty summa suoraan kassalle.

Yli 65-vuotiaiden osalta työnantajan maksut ovat alempia.

Alueellinen terveydenhuoltojärjestelmä rahoitetaan alueellisilla verotuloilla sekä tietyssä määrin myös valtionavustuksilla ja potilasmaksuilla.

Sosiaaliapu rahoitetaan pääasiassa paikallisilla verotuloilla.

II luku: Terveydenhoito

Terveydenhoidon saamisen edellytykset

Kaikilla asukkailla on oikeus terveydenhoitoon. Vähimmäisvakuutusaikaa ei ole.

Ruotsissa on alueellinen sairaanhoitojärjestelmä, joka on suurimmaksi osaksi erillään sosiaalivakuutuksesta. Maakuntapäivien (*landsting*) eli läänien (*län, region*) ja yhdessä tapauksessa kunnan (*kommun*) velvollisuutena on huolehtia siitä, että kaikki läänin alueella asuvat henkilöt voivat saada laadukasta sairaanhoitoa.

Läänit hallinnoivat suurinta osaa sairaanhoidosta, mutta myös joillain yksityisillä lääkäreillä on sopimus läänien kanssa.

Myös Ruotsin kunnat vastaavat jossakin määrin sairaanhoidosta Ruotsin terveyden- ja sairaanhoitoa koskevan lainsäädännön mukaisesti. Kyse on lähinnä sellaisten erityisasuntoloissa olevien vanhusten hoidosta, jotka tarvitsevat terveydentilansa vuoksi sairaanhoitoa.

Mitä järjestelmä kattaa?

Terveydenhoito käsittää yleisen sairaanhoidon (kuten lääkärikäynnit ja erikoislääkärin hoidon), sairaalahoidon, fysioterapian sekä kaiken muun sairaanhoidon, hammashoidon ja lääkkeet.

Sairanhoidosta vastaavan viranomaisen on korvattava tiettyyn terveyden- ja sairaanhoitoon liittyvät matkakustannukset. Matkakorvaus lasketaan sairaanhoidosta vastaavan viranomaisen määrittämin perustein.

Läänit tai alueet tarjoavat tarvittaessa apuvälineitä (kuten proteeseja, kuulolaitteita jne.) tietyn edellytyksin.

Hoidon saaminen

Sairaanhoito

Jos vakuutettu sairastuu ja saa lääkärinhoitoa, lääni vastaa suurimmasta osasta kustannuksia. Vakuutettu maksaa itse potilasmaksun. Potilasmaksun suuruus on 100–200 Ruotsin kruunua (11–23 euroa) (enintään 400 kruunua (46 euroa) päivystystapauksissa). Erikoislääkärin hoidosta potilas maksaa itse 230–320 Ruotsin kruunua (26–37 euroa).

Useimmat lääkärit ovat läänien palveluksessa, mutta paljon on myös yksityisvastaanottoa pitäviä lääkäreitä, erityisesti suurimmissa kaupungeissa. Jos vakuutettu hakee hoitoa yksityislääkäriltä, joka on läänin kanssa tehdyllä sopimuksella liittynyt julkisen terveydenhuollon piiriin, hän maksaa yleistä sairaanhoitomaksua vastaavan maksun.

Jos vakuutettua hoitaa muu hoitoa antava henkilö kuin lääkäri, esimerkiksi aluesairaanhoidtaja tai lääkintävoimistelijä, vakuutettu maksaa potilasmaksun, jonka suuruus on 0–100 kruunua (0–11 euroa).

Jos vakuutettu joutuu sairaalahoitoon, hän maksaa kiinteän maksun, joka on tällä hetkellä 80 kruunua (9,18 euroa) jokaista sairaalassa vietettyä vuorokautta kohti (enimmäismäärä).

Nämä perusmaksut kuuluvat potilaan maksettaviksi, eikä niitä korvata potilaalle.

Lääkkeet ja muut apteekkituotteet

Vakuutetun omavastuuosuus lääkkeen hinnasta on 1 100 kruunua (126 euroa) 12 kuukauden ajalta. Sen jälkeen kustannukset ovat 50 % välillä 1 101–2 100 kruunua (126–241 euroa), 25 % välillä 2 101–3 900 kruunua (241– 448 euroa) ja 10 % välillä 3 901–4 400 kruunua (448– 505 euroa). Mikäli lääkkeiden kokonaiskustannukset eli omavastuu ja tuettu hinta yhteensä ovat enemmän kuin 4 400 kruunua (505 euroa), lääkkeet ovat ilmaisia tämän 12 kuukauden jakson loppuajan. Tämä suoja korkeilta lääkekustannuksilta estää sen, etteivät henkilön lääkekustannukset voi 12 kuukauden jakson aikana ylittää 2 200 kruunua (252 euroa). Tätä kustannuskattoa sovelletaan myös tarvikkeisiin, joita lääkäri on määrännyt avannetta varten. Lääkkeen antamiseen tarvittavat kulutustarvikkeet ovat maksuttomia.

Jos vakuutettu ostaa reseptittömiä lääkkeitä, hänen on maksettava itse kaikki kustannukset.

Tiettyjä erikoiselintarvikkeita alle 16-vuotiaille lapsille voi saada alennettuun hintaan, esimerkiksi gluteeniallergiasta kärsiville tarkoitettuja.

Apteekissa suoritetuista maksuista ei saa korvausta.

Hammashoito

Jos vakuutettu tarvitsee hammashoitoa, hän voi käyttää yksityisen hammaslääkäriin, suuhygienistin tai vastaavan yleisen hammashoidon piiriin kuuluvan hoidontarjoajan palveluja. Hammashoito on maksutonta lapsille ja nuorille (19 vuoden ikään saakka ja sen kalenterivuoden loppuun asti, jolloin tämä ikä täyttyy).

Vakuutus käsittää korkeilta kustannuksilta suojaavan järjestelmän sekä hammashoitosetelin, jolla kannustetaan käymään säännöllisesti hammastarkastuksissa. Korkeilta kustannuksilta suojaava järjestelmä perustuu ns. viitehintoihin. Se korvaa 50 % potilaan kustannuksista, jotka ovat 3 000–15 000 Ruotsin kruunua (344–1 721 euroa), ja 85 % potilaan kustannuksista, jotka ylittävät 15 000 Ruotsin kruunua (1 721 euroa).

Hoidon tarjoajat (esimerkiksi hammaslääkärit, suuhygienistit jne.) päättävät itse hinnan, jonka potilas maksaa hoitotoimenpiteestä.

Sairausvakuutus maksaa hoidon tarjoajalle korvauksen vain sellaisista toimenpiteistä, jotka on tehnyt alle 70-vuotias laillistettu hammaslääkäri tai suuhygienisti. Tähän ikärajaan on mahdollista hakea poikkeusta.

III luku: Sairausetuudet

Sairausetuuksien saamisen edellytykset

Sairauspäivärahaa (*sjukpenning*) tai sairauden aikaista palkkaa (*sjuklön*) maksetaan korvaamaan osa tulojen menetyksistä, joita vakuutetulle on aiheutunut, jos hän ei ole voinut työskennellä sairauden vuoksi.

Pakollista vakuutusta edellytetään sairauspäivärahaa hakiessa sekä työsuhteessa olevilta että itsenäisiltä ammatinharjoittajilta. Näihin ryhmiin sovelletaan kuitenkin hieman erilaisia säännöksiä sairauden osalta: palkansaajilla omavastuu-aika on yksi päivä ja etuudet myönnetään toisesta sairauspäivästä alkaen, kun taas itsenäiset ammatinharjoittajat voivat valita useista eri vakuutusluokista, joissa omavastuuajaksi on määritetty 7, 14, 30, 60 tai 90 päivää.

Työntekijä, joka ei voi sairauden vuoksi työskennellä, saa yleensä työnantajaltaan sairauden aikaista palkkaa toisesta sairauspäivästä neljänteentoista päivään saakka kyseinen päivä mukaan luettuna: tämän jälkeen Ruotsin sosiaalivakuutuskassa maksaa hänelle sairauspäivärahaa.

Työvoimatoimistoon työnhakijoiksi ilmoittautuneet työttömät saavat yleensä sairauspäivärahaa Ruotsin sosiaalivakuutuskassasta sairauden toisesta päivästä alkaen, ja itsenäiset ammatinharjoittajat valtiun odotuskauden jälkeen ensimmäisestä päivästä alkaen. Myös opiskelijoilla on tietyissä tapauksissa oikeus saada korvauksia sairastuessaan.

Etuuksien myöntämisen edellytykset

Sairauden aikaisen palkan osalta ei ole mitään vähimmäispalkkaa koskevia vaatimuksia. Jos vakuutettu on ollut työsuhteessa alle kuukauden, hänen on kuitenkin täytynyt aloittaa työ ja työskennellä vähintään 14 päivää saadakseen sairauden aikaista palkkaa.

Jotta vakuutettu saisi sairauspäivärahaa, hänen työtulojensa on oltava vähintään 24 % hintatason mukaisesta perusmäärästä. Jotta sairauspäivärahaa voitaisiin maksaa, työkyvyn on alennuttava sairauden vuoksi vähintään neljänneksellä.

Kuntoutus

Jotta sellaiset henkilöt, jotka eivät voi käydä ansiotyössä sairauden vuoksi, voisivat palata työelämäänsä, tarvitaan toisinaan erityisiä kuntoutustoimia. Eri viranomaiset tai elimet vastaavat erilaisista toimenpiteistä, joita voidaan tarvita. Vakuutuskassa järjestää työkyvyttömän kuntoutusta varten tarvittavat kuntouttavat toimenpiteet. Ruotsin sosiaalivakuutuskassa voi myös maksaa korvauksia tulojen menetyksestä kuntoutuksen aikana.

Työnantaja on ensisijaisesti vastuussa yksittäisistä kuntoutustoimista, jotka voivat olla välttämättömiä työntekijän palaamiseksi työelämäänsä. Työnantajan on kartoitettava yhdessä työntekijän kanssa kuntoutustoimenpiteiden tarpeellisuus.

Ammatilliseen kuntoutukseen osallistuvilla voidaan maksaa kuntoutuskorvausta.

Ruotsin sosiaalivakuutuskassa maksaa tämän korvauksen kahdessa osassa. Ensimmäinen on korvaus ansionmenetyksestä tältä ajalta, ja sitä voidaan maksaa täysimääräisenä taikka täydestä määrästä kolme neljäsosaa, puolet tai neljännes; määrä on sama kuin sairauspäivärahassa. Toinen korvauksen osa on erityinen tuki, joka kattaa kuntoutuksen yhteydessä syntyneet kustannukset.

Mitä järjestelmä kattaa?

Sairaustapauksissa ei makseta mitään korvauksia ensimmäisenä päivänä, joka on omavastuu-aika. Näin menetellään riippumatta siitä, maksaako korvauksen työnantaja vai Ruotsin sosiaalivakuutuskassa. Itsenäinen ammatinharjoittaja voi itse valita omavastuuajan (ks. edellä Sairauspäivärahan saamisen edellytykset").

Sairauden aikaisen palkan suuruus lasketaan palkasta, jota vakuutettu olisi saanut, jos hän ei olisi sairastunut. Sairauden aikaisena palkkana maksetaan vähintään 80 % tästä määrästä.

Sairauspäivärahan suuruus lasketaan sairauspäivärahan perusteena olevista tuloista. Nämä tulot ovat ne vuositulot, jotka vakuutettu laskee saavansa vähintään kuuden kuukauden yhtämittaisesta työstään tai säännöllisesti toistuvasta kausityöstä tai muusta vastaavasta työstä. Sairauspäivärahan perusteena olevat tulot on kuitenkin rajoitettu vuosittain vahvistettavaan enimmäistasoon. Tämä enimmäistaso on hintaindeksiin sidottu perussumma kerrottuna 7,5:llä eli 330 000 kruunua (35 167 euroa) (7,5 x SEK 44,000 (€ 5,049)).

Sairauspäivärahan perusteena olevat tulot on ilmoitettava Ruotsin sosiaalivakuutuskassaan päivärahaa haettaessa.

Päivärahaa voi saada täysimääräisenä tai kolme neljäsosaa, puolet tai neljänneksen täydestä päivärahasta sen mukaan, kuinka paljon hakija joutuu sairauden vuoksi olemaan poissa ansiotyöstä.

Sairauspäivärahaa, jonka määrä on 80 % päivärahan perusteena olevasta tulosta kerrottuna 0,97:llä, voidaan maksaa 364 päivältä 450 päivän aikana. Tätä ajanjaksoa kutsutaan puitekaudeksi (*ramperiod*). Jos sairaus jatkuu näiden 364 päivän jälkeenkin, vakuutettu voi hakea pidennettyä sairauspäivärahaa. Sitä voidaan maksaa enintään 550 päivän ajan. Pidennetty sairauspäiväraha on 75 % vakuutetun päivärahan perusteena olevasta tulosta kerrottuna 0,97:llä.

Jos kyseessä on vakava sairaus, vakuutettu voi hakea sairauspäivärahalle jatkoa. Esimerkkejä tällaisista vakavista sairauksista ovat tietyt syöpäsairaudet, sellaiset neurologiset sairaudet kuin ALS ja elinsiirron jonottaminen. Sairauspäivärahan jatkamiselle ei ole aikarajaa. Korvaus on sama kuin ensimmäisten 364 päivän aikana (noin 80 %).

Kun vakuutettu on saanut 550 päivää pidennettyä sairauspäivärahaa, Ruotsin työvoimavirasto tarjoaa hänelle mahdollisuutta osallistua yksilölliseen ohjelmaan, jolla tuetaan työmarkkinoille palaamista. Jos henkilö on liian sairas osallistuakseen ohjelmaan, hän voi tietyissä tapauksissa hakea pidennettyä sairauspäivärahaa. Tätä etuutta voidaan maksaa ilman aikarajaa. Korvaus on tällöin noin 75 %.

Jos vakuutettu ei voi tehdä ansiotyötä, koska hän on taudinkantaja olematta kuitenkaan sairas, tai jos hänellä on tarttuva tauti mutta hän voisi siitä huolimatta työskennellä, hän voi sairauspäivärahan sijasta saada taudinkantajan päivärahaa.

Jos henkilö on saanut tilapäistä sairauspäivärahaa (*tidsbegränsad sjukersättning*) maksettavien kuukausien enimmäismäärän, eikä hänellä ole sairauspäivärahaan oikeuttavia tuloja tai nämä tulot ovat vähäisiä, hän voi saada erikoistapauksiin perustuvaa sairauspäivärahaa (*sjukpenning i särskilda fall*).

Sairauspäivärahan saaminen

Sairaudesta ilmoittaminen

Jos vakuutetulla on oikeus saada sairauden aikaista palkkaa, hänen on tehtävä sairausilmoitus työnantajalleen ensimmäisenä sairauspäivänä. Jos vakuutetulla on oikeus saada sairauspäivärahaa, hänen on tehtävä sairausilmoitus Ruotsin sosiaalivakuutuskassalle.

Lääkärintodistus on toimitettava 8. sairauspäivästä lähtien.

Jos sairausajan palkkaa saava työntekijä on sairaana pidempään kuin kaksi viikkoa, työnantajan täytyy ilmoittaa Ruotsin sosiaalivakuutuskassalle viidentenätoista päivänä.

Työhönpaluuilmoitus

Jos vakuutetulla on oikeus saada sairauden aikaista palkkaa, hänen on työhön palatessaan ilmoitettava tästä työnantajalle tai Ruotsin sosiaalivakuutuskassalle.

IV luku: Äitiys- ja isyysetuudet

Äitiys- ja isyysetuuksien saamisen edellytykset

Äitiyshuolto

Kaikilla Ruotsissa asuvilla naisilla on oikeus raskauteen ja synnytykseen liittyvään terveydenhoitoon.

Raskauden aikaiset etuudet

Raskaana olevalla naisella on oikeus saada äitiyspäivärahaa, jos hänen työnsä on niin rasittavaa, ettei hän kykene jatkamaan sitä raskauden vuoksi, ja jos häntä ei voida siirtää muuhun vähemmän rasittavaan työhön. Äitiyspäivärahaa maksetaan aikaisintaan lapsen laskettua syntymäaikaan edeltävästä 60. päivästä alkaen.

Naisella on oikeus saada äitiyspäivärahaa myös, jos hän ei voi tehdä ansiotyötään sellaisen säännöksen perusteella, jossa työnteko raskauden aikana kielletään, ja jos häntä ei voida siirtää muuhun työhön. Äitiyspäivärahaa maksetaan jokaiselta päivältä, jona kieltö on voimassa.

Vanhempainpäiväraha

Vanhempainpäivärahaa maksetaan vanhemmalle lapsen syntymän tai adoption yhteydessä. Vanhempainpäivärahaa maksetaan lapsen synnyttyä yhteensä 480 päivän ajan. Jos lapsia syntyy kerralla useampi kuin yksi, vanhempainrahaa maksetaan lisäksi 180 päivän ajan jokaiselta seuraavalta lapselta.

Voidakseen saada yli 180 Ruotsin kruunun (21 euroa) suuruista vanhempainpäivärahaa vanhemmalla on täytynyt olla yli 180 Ruotsin kruunun (21 euroa) suuruiseen sairauspäivärahaan oikeuttava vakuutus vähintään 240 päivän ajan yhtäjaksoisesti ennen synnytystä. Tätä edellytystä sovelletaan etuuden ensimmäisiin 180 päivään, mutta ei sitä seuraaviin päiviin.

Vanhempainrahaa ei tarvitse nostaa yhtäjaksoisesti, vaan se voidaan jakaa usealle korvausjaksolle siihen saakka, kunnes lapsi on täyttänyt kahdeksan vuotta tai päättänyt ensimmäisen kouluvuoden, jos tämä tapahtuu myöhemmin. Adoptiovanhemmat voivat nostaa vanhempainpäivärahaa useissa jaksoissa kahdeksan vuoden kuluessa siitä päivästä, jona he ovat saaneet lapsen huollettavakseen. Vanhempainrahaa ei makseta adoptiolapsesta, joka on täyttänyt 10 vuotta.

Jos molemmat vanhemmat ovat lapsen huoltajia, heillä on kummallakin oikeus puoleen vanhempainrahan maksupäivien kokonaismäärästä. Toinen vanhemmista voi kuitenkin siirtää tämän oikeuden toiselle lukuun ottamatta 60 päivän jaksoa.

Jos molemmat vanhemmat ovat lasten huoltajia, mutta toinen heistä ei täytä vanhempainrahan saamisen edellytyksiä, toisella vanhemmalla on oikeus kaikkiin 480 päivään.

Äidillä on oikeus nostaa vanhempainrahaa jo ennen lapsen syntymää. Sitä maksetaan aikaisintaan 60. päivästä alkaen ennen lapsen laskettua syntymäaikaa. Molemmat vanhemmat voivat saada vanhempainrahaa samanaikaisesti osallistuakseen perhevalmennukseen raskauden aikana tai heti lapsen syntymän jälkeen. Vanhemmat voivat myös käyttää 30 etuuspäivää samaan aikaan hoitaakseen lasta yhdessä. Nämä 60 päivää (30 päivää vanhempaa kohti) voidaan käyttää vain lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana.

Lapsen synnyttyä vanhempainrahaa maksetaan sille vanhemmalle, joka on poissa ansiotyöstä lapsen hoitamisen vuoksi. Äidillä on kuitenkin aina oikeus vanhempainpäivärahaan neljän viikon ajan synnytyksen jälkeen, vaikka lapsi ei olisi hänen hoidossaan.

Lisäksi isällä on oikeus saada vanhempainrahaa 10 päivän ajan lasta kohden lapsen syntymän tai adoption yhteydessä. Tämä etuus on nostettava 60 päivän sisällä siitä päivästä, jona lapsi on tuotu kotiin sairaalasta tai adoptiovanhemmat ovat saaneet lapsen huollettavakseen. Nämä etuuspäivät voidaan erityistilanteissa myöntää muulle henkilölle kuin isälle.

Tilapäistä vanhempainpäivärahaa (*tillfällig föräldrapenning*) maksetaan, jos lapsi on sairaana ja vanhemman on jätävä kotiin hoitamaan lasta.

Mitä järjestelmä kattaa?

Äitiyshuolto

Lasten ja äitien ennaltaehkäisevä terveydenhoito, kuten ehkäisyneuvonta, on yleensä maksutonta.

Raskauden aikaiset etuudet

Raskaudenaikaista päivärahaa maksetaan enintään 50 päivän ajalta laskettua synnytysajankohtaa edeltävien 60 päivän aikana. Jos odottavaa äitiä on kielletty tekemästä työtä, raskaudenaikaista päivärahaa voidaan maksaa pidemmältä ajalta kuin 50 päivältä.

Maksettava määrä vastaa sairauspäivärahaa, jota kyseinen nainen saisi, ts. 97 % 80 prosentista sairauspäivärahaan oikeuttavista tuloista. Raskaudenaikaisena päivärahana maksetaan enintään 7,5 kertaa perusmäärä eli 330 000 Ruotsin kruunua (37 868 euroa).

Vanhempainpäiväraha

Vanhempainpäivärahaa voidaan maksaa yhteensä 480 päivältä lasta kohti. 390 päivää maksetaan sairauspäivärahan määrän mukaisesti, toisin sanoen 97 % 80 prosentista sairauspäivärahaan oikeuttavista tuloista. Vähimmäismäärä on 180 Ruotsin kruunua (21 euroa) päivässä (taattu vähimmäisetuus). Enimmäismäärä on 10 kertaa perusmäärä eli 440 000 Ruotsin kruunua (50 491 euroa). Jäljelle jääviltä 90 päivältä maksetaan vähimmäismäärä.

Vanhempainpäivärahaa voidaan maksaa 12,5-, 25-, 50-, 75- tai 100-prosenttisena riippuen siitä, kuinka paljon vanhempi on poissa ansiotyöstään lapsen hoidon vuoksi.

Tilapäistä vanhempainpäivärahaa voi hakea enintään 120 päivältä vuodessa siihen asti, kun lapsi on 12-vuotias (etuutta voidaan tietyissä tapauksissa jatkaa).

Äitiys- ja isyysetuuksien saaminen

Etuuksia haetaan Ruotsin sosiaalivakuutuskassasta.

Luku V: Työkyvyttömyysetuudet

Työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykset

Sairaus- ja aktivointikorvaus

Jos vakuutetun työkyky on pysyvästi alentunut vähintään 25 %:lla sairauden tai muun ruumiillisen tai henkisen suorituskyvyn aleneman vuoksi, hän voi saada sairaus- (*sjukersättning*) tai aktivointikorvausta (*aktivitetsersättning*). Aktivointikorvauksen saaminen edellyttää pitkäaikaista työkyvyn menetystä.

Sairaus/aktivointikorvaus koostuvat kahdesta osasta:

- Ansiosidonnainen sairaus/ aktivointikorvaus rahoitetaan työssäkäyvän väestön (palkansaajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien) suorittamilla maksuilla.
- Verovaroin rahoitettua sairaus- ja aktivointikorvausta voivat takuukorvauksen muodossa saada kaikki asukkaat, jotka saavat vain vähän ansiosidonnaista sairaus/aktivointikorvausta tai eivät saa sitä lainkaan.

Ansiosidonnainen sairaus/ aktivointikorvaus

Jotta henkilö voi saada ansiosidonnaista sairausavustusta tai työkyvyttömyystukea, hänellä on oltava työskentelyyn perustuva vakuutus Ruotsissa. Jokaisella, joka työskentelee Ruotsissa, on tällainen vakuutus. Lisäksi hänen on täytynyt saada eläkkeeseen oikeuttavia ansiotuloja vähintään vuoden ajan viitejakson aikana.

Sairauskorvausta voidaan myöntää 30–64-vuotiaille ja aktivointikorvausta 19–29-vuotiaille.

Taattu minimikorvaus

Ellei henkilö saa ansiosidonnaista sairaus/ aktivointikorvausta, hän voi saada omaa takuutasoaan vastaavaa takuuetuutta. Jos hänen saamansa ansiosidonnaisen etuuden määrä jää alle hänen oman takuutasonsa, erotus maksetaan hänelle takuuetuutena. Takuukorvaus perustuu asuinpaikkaan. Jokaisella, joka asuu Ruotsissa, on tällainen vakuutus. Lisäksi henkilöltä edellytetään kolmen vuoden vakuutuskautta Ruotsissa.

Työkyvyttömyyskorvaus

Toimintakyvyn alennuttua pysyvästi henkilölle voidaan maksaa työkyvyttömyyskorvausta (*handikappersättning*).

Sitä voidaan maksaa yhdessä ansiokyvyn menetyksestä maksettavan korvauksen, kuten sairaus- tai aktivointikorvauksen, kanssa tai itsenäisenä etuutena.

Työkyvyttömyyskorvauksen saaminen edellyttää, että vakuutettu on täyttänyt 19 vuotta, että toimintakyvyn alenema on kestänyt vähintään vuoden ja että hänen toimintakykynsä on alentunut ennen 65 vuoden ikää niin paljon, että

- hän tarvitsee päivittäisessä elämässään toisen henkilön apua suuren osan ajasta

- hän tarvitsee jatkuvasti toisen henkilön apua voidakseen käydä ansiotyössä tai voidakseen opiskella
- vammautumisen vuoksi kustannukset ovat kasvaneet tai kasvavat lähitulevaisuudessa merkittävästi.

Vammaisen lapsen hoitotuki

Jos jompikumpi vanhemmista hoitaa sairasta tai vammaista lasta kotonaan, hän voi saada hoitotukea (*vårdbidrag*), jos lapsi tarvitsee erityistä valvontaa ja huolenpitoa vähintään kuuden kuukauden ajan ja/tai jos vanhemmalle aiheutuu lapsen sairaudesta tai vammasta erityisiä lisäkuluja.

Hoitotuki/henkilökohtainen avustaja

Henkilö, joka tarvitsee vakavan vamman vuoksi päivittäistä apua, voi saada hoitotukea (*assistansersättning*) tai henkilökohtaisen avustajan (*personlig assistans*).

Henkilö, joka tarvitsee viikossa yli 20 tuntia henkilökohtaista apua perustarpeidensa hoitamiseen, voi saada valtion myöntämää hoitotukea. Jos henkilökohtaista apua tarvitaan alle 20 tuntia viikossa, tuesta vastaa kunta henkilökohtaisen avustajan nimikkeellä.

Perustarpeiden hoitamiseen annettava apu on apua, jonka kohteena on:

- henkilökohtainen hygienia
 - pukeutuminen
 - syöminen
 - muiden kanssa viestiminen ja
 - muut toimet, jotka edellyttävät henkilön yksilöllisen vamman tuntemista.
- Voidakseen saada näitä tukia henkilön on kuuluttava johonkin seuraavista ryhmistä:
 - henkilöt, joilla on jokin henkinen vajavuus, kuten autismi tai muu vastaava poikkeavuus
 - henkilöt, joilla on vakavan väkivallan tai fyysisen sairauden aiheuttamasta aivovauriosta aikuisiällä aiheutunut vakava pitkäaikainen henkinen vajavuus
 - henkilöt, joilla on muu henkinen vajavuus tai fyysinen vamma, joka ei johdu normaalista ikääntymisestä, jos vajavuus tai vamma on vakava ja vaikeuttaa merkittävästi päivittäistä elämää.

Ajoneuvoavustus henkilölle, jonka toimintakyky on heikentynyt

Tuen saaminen edellyttää, että toimintakykyä alentava vamma aiheuttaa henkilölle huomattavia vaikeuksia liikkua omatoimisesti tai julkisilla kulkuneuvoilla. Jos henkilölle on maksettu tukea ajoneuvon hankintaan, uutta tukea voi tavallisesti saada aikaisintaan seitsemän vuoden kuluttua.

Mitä järjestelmä kattaa?

Sairaus/aktivointikorvaus

Ansiosidonnainen sairaus/ aktivointikorvaus

Nämä etuudet lasketaan käyttämällä laskennallista ansiota, joka perustuu eläkkeeseen oikeuttaviin ansioihin Ruotsissa vakuutustapahtumaa edeltäneen vertailukauden aikana. Vakuutustapahtumalla tarkoitetaan hetkeä, jolloin työkyky aleni vähintään 25 % vähintään vuoden ajaksi.

Täysi ansiosidonnainen sairaus/ aktivointikorvaus on 64 % laskennallisesta tulosta.

Laskennallinen ansio saadaan laskemalla keskiarvo henkilön bruttoansioista kolmelta parhaalta vuodelta niin sanotun viitejakson ajalta. Viitejakson pituus on 5–8 vuotta henkilön iästä riippuen.

Ansiosidonnaisen sairaus/aktivointikorvauksen määrä on enintään 17 600 Ruotsin kruunua (2 020 euroa) kuukaudessa.

Sairauskorvausta myönnetään määräämättömäksi ajaksi. Etuus korvataan vanhuuseläkkeellä, kun henkilö täyttää 65 vuotta. Aktivointikorvaukseen sovelletaan aina aikarajoitusta: sitä myönnetään kerrallaan enintään kolmeksi vuodeksi.

Taattu minimikorvaus

Aktivointikorvauksen osalta takuutaso riippuu iästä 30 vuoden ikään asti. Alle 21-vuotiaiden henkilöiden vuosittainen takuutaso vastaa hintaindeksiin sidottua perussummaa kerrottuna 2,10:llä. Tämän jälkeen taso nousee kahden vuoden välein aina 30 vuoden ikään asti summan, joka on hintaindeksiin sidottu perussumma kerrottuna 0,05:llä.

Sairauskorvauksen osalta takuutaso on hintaindeksiin sidottu perusmäärä kerrottuna 2,40:llä. Perussumma on 44 000 kruunua (5 049 euroa), joten takuutaso oli siis 105 600 kruunua (12 118 euroa; 2,40 x 44 000 kruunua (5 049 euroa)) vuonna 2011.

Takuukorvauksen määrä riippuu vakuutuskaudesta. Vakuutuskauden pituutta laskettaessa otetaan huomioon se, kuinka kauan henkilö on asunut varsinaisesti Ruotsissa täytettyään 16 vuotta, sekä vakuutuksen tuleva kesto sen vuoden loppuun saakka, jona henkilö täyttää 64 vuotta (tuleva vakuutuskausi). Jotta tuleva vakuutuskausi voitaisiin lukea henkilön hyväksi, hänen on täytynyt asua Ruotsissa tietty aika 16-vuotissyntymäpäivänsä ja vakuutustapahtumaa edeltäneen vuoden lopun välisenä aikana.

Jotta henkilö voi saada täyttä takuukorvausta, hänen vakuutus kautensa on oltava vähintään 40 vuotta. Jos vakuutuskausi on lyhyempi, etuus pienenee neljäskymmenesosalla kutakin 40 vuoden vakuutuskaudesta puuttuvaa vuotta kohden. Täysimääräinen, takuukorvauksen muodossa maksettava sairauskorvaus 40 asuinvuoden jälkeen on 8 800 Ruotsin kruunua (1 010 euroa) kuukaudessa.

Takuukorvausta pienennetään suhteessa ansiosidonnaiseen sairaus/aktivointikorvaukseen. Sitä maksetaan työkyvyttömyyden asteesta riippuen neljän tason mukaisesti.

Työkyvyttömyyskorvaus

Kun työkyvyttömyyskorvauksen suuruutta määritellään, tutkitaan henkilön kokonaistilanne ja otetaan huomioon erilaisten avun muotojen tarve sekä lisäkustannukset. Eläkettä maksetaan kolmen eri tason mukaisesti eli 36, 53 tai 69 % hintaindeksiin sidotusta perusmäärästä.

Enimmäismäärä on 30 360 Ruotsin kruunua (3 484 euroa).

Vammaisen lapsen hoitotuki

Hoitotuen tarkoituksena on korvata vanhemman työpanos, joka liittyy lapsen tarvitsemaan valvontaan tai huolenpitoon, ja/tai lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvat lisäkustannukset. Hoitotuen määrää laskettaessa otetaan huomioon hoidon tarve ja lisäkustannukset. Hoitotukea voi saada täysimääräisenä taikka kolme neljäsosaa, puolet tai neljänneksen täydestä hoitotuesta.

Enimmäismäärä on 250 % hintasidonnaisesta määrästä eli 110 000 Ruotsin kruunua (12 623 euroa) vuodessa.

Hoitotukea voi saada lapsen syntymästä sen vuoden kesäkuun loppuun, jona lapsi täyttää 19 vuotta.

Hoitotuki/henkilökohtainen avustaja

Henkilö, jolle on myönnetty hoitotukea/henkilökohtainen avustaja ennen 65 vuoden ikää, voi saada sitä myös täytettyään 65 vuotta.

Henkilö voi valita itse, kuinka apua annetaan:

- palkata yhden tai useamman avustajan
- pyytää apua paikallisviranomaisten kautta
- tehdä sopimuksen palveluja tarjoavan yrityksen tai järjestön kanssa.

Hoitotuen määrä on 267 kruunua (31 euroa) tunnilta.

Ajoneuvoavustus henkilölle, jonka toimintakyky on heikentynyt

Vammaiset ja alle 18-vuotiaan vammaisen lapsen vanhemmat voivat saada tukea auton, moottoripyörän tai mopedin hankkimiseen tai ajoneuvon sovittamiseen vamman mukaiseksi. Tukea voi saada rajoitetusti myös autokoulua varten.

Avustus on käytettävä henkilökohtaiseen käyttöön hankittavan ajoneuvon oston. Tuen perusmäärä on 60 000 kruunua (6 885 euroa). Lisäksi voidaan maksaa tarveharkintainen määrä, joka voi olla enintään 40 000 kruunua (4 590 euroa). Kaikki kustannukset, jotka liittyvät auton saattamiseen henkilön fyysisiä erityistarpeita vastaavaksi, katetaan ilman rajoituksia.

Työkyvyttömyysetuuksien saaminen

Etuuksia haetaan Ruotsin sosiaalivakuutuskassasta. Henkilökohtaista avustajaa haetaan kunnalta.

Luku VI: Vanhuuseläkkeet ja -etuudet

Vanhuusetuuksien saamisen edellytykset

Ruotsissa on sovellettu 1. tammikuuta 1999 lähtien uutta vanhuuseläkejärjestelmää. Uuteen järjestelmään liittyy tiettyjä siirtymäajan säännöksiä.

Vuonna 1954 ja sen jälkeen syntyneet kuuluvat kokonaan uuteen järjestelmään.

Vuosina 1938–1953 syntyneisiin sovelletaan osittain vanhaa ja osittain uutta järjestelmää. Syntymävuosi ratkaisee, miten järjestelmien osuutta painotetaan: Vuonna 1938 syntyneiden henkilöiden kohdalla järjestelmiä painotetaan siten, että uuden järjestelmän osuus on 4/20 ja vanhan järjestelmän osuus 16/20. Vuonna 1939 syntyneiden henkilöiden kohdalla uuden järjestelmän osuus on 5/20 ja vanhan järjestelmän osuus 15/20 ja niin edelleen.

Vuonna 1937 ja sitä ennen syntyneet kuuluvat kokonaan vanhaan järjestelmään.

Uusi eläkejärjestelmä

Vanhuuseläkejärjestelmä koostuu kahdesta järjestelmästä: ansiosidonnaisesta vanhuuseläkkeestä ja takuueläkkeestä.

Takuueläke on sidoksissa ainoastaan asumiseen Ruotsissa: siinä ei siis erotella palkansaajia ja itsenäisiä ammatinharjoittajia. Sillä taataan vähimmäiseläke henkilöille, jotka eivät ole tehneet riittävän pitkään työtä saadakseen oikeuden riittävään ansioperusteiseen eläkkeeseen.

Ansiosidonnainen eläke puolestaan on erillinen vakuutusjärjestelmä, joka perustuu ansiotyöhön. Sekä palkansaajat että itsenäiset ammatinharjoittajat voidaan vakuuttaa tässä järjestelmässä. Ansiosidonnainen vanhuuseläke lasketaan koko työuran aikana saatujen, eläkkeeseen oikeuttavien tulojen perusteella (ns. elinaikaisten tulojen periaate). Vanhuuseläkkeeseen oikeuttava vakuutusmaksu on 18,5 % perustulosta vuosittain. Ansiosidonnainen eläkejärjestelmä käsittää etuuksia, jotka rahoitetaan jakojärjestelmäperiaatteella (ansiosidonnainen vanhuuseläke ja ansiosidonnainen lisäeläke), sekä rahastojärjestelmä, jossa on henkilökohtaisia tilejä (ennakkomaksuihin perustuva eläke).

Kaikki vuonna 1938 tai sen jälkeen syntyneet henkilöt voivat saada kahdentyyppistä eläkettä: ansioeläkettä (*inkomstpension*) ja rahastoeläkettä (*premierpension*). Vuosina 1938–1953 syntyneet voivat saada myös lisäeläkettä, joka lasketaan vanhan eläkejärjestelmän sääntöjen mukaisesti.

Eläkeoikeudet

Periaatteessa kaikki verottajalle ilmoitetut verotettavat tulot kartuttavat eläkettä. Tähän kuuluvat palkkatyöstä saadut ansiotulot, itsenäisen ammatinharjoittajan ansiotulot sekä sosiaaliturvaetuudet (ansiosidonnainen sairausavustus, sairauspäiväraha, työttömyyskorvaus jne.). Kaikista eläkkeeseen oikeuttavista

tuloista, myös sosiaaliturvaetuuksista, peritään vanhuuseläkemaksu. Eläkkeeseen oikeuttaviin tuloihin sovelletaan ala- ja ylärajaa.

Alaraja vastaa rajaa, josta alkaen veroilmoitusvelvollisuutta sovelletaan: Alaraja on raja, josta alkaen veroilmoitusvelvollisuutta sovelletaan: se on 42,3 % hintaindeksiin sidotusta perusmäärästä eli 18 612 kruunua (2 136 euroa). Tulojen ylittäessä tämän rajan eläkeoikeudet lasketaan kuitenkin ensimmäisestä kruunusta alkaen. Yläraja vastaa tuloihin perustuvaa määrää kerrottuna 7,5:llä. Se on 409 500 kruunua (46 991 euroa).

Varsinaisten tulojen lisäksi myös muut seikat voivat oikeuttaa eläkkeeseen jakopoliittista syistä. Eläkeoikeuden laskentaperusteena käytetään tällöin kuvitteellisia tuloja, joita kutsutaan eläkkeen perusteena oleviksi määriksi (pensionsgrundade belopp). Tällaisia eläkkeen perusteena olevia määriä lasketaan seuraaville:

- pienten lasten vanhemmat
- varusmiehet
- opintotukea saavat päätoimiset korkeakouluopiskelijat
- ansiosidonnaista sairausavustusta tai työkyvyttömyystukea saavat henkilöt.

Jokainen, joka on työskennellyt Ruotsissa ja jolle on karttunut eläkettä, on oikeutettu ansiosidonnaiseen eläkkeeseen asuinpaikastaan riippumatta.

Korvausten myöntämisedellytykset

Ansiosidonnaiseen vanhuuseläkkeeseen ja rahastoeläkkeeseen ei sovelleta omavastuu-aikaa. Sen sijaan ansiosidonnainen lisäeläke edellyttää eläkkeen perusteena olevia tuloja vähintään kolmelta vuodelta ja takuueläke kolmen vuoden asumista Ruotsissa.

Eläkkeelle on mahdollista jäädä joustavasti 61 vuoden iästä lähtien. Työnantajan suostumuksella työntekoa on myös mahdollista jatkaa 67 vuoden ikärajan ylittymisen jälkeenkkin. Takuueläkettä voidaan kuitenkin maksaa aikaisintaan 65 vuoden iästä lähtien.

Mitä järjestelmä kattaa?

Ansiosidonnainen vanhuuseläke

Ansioeläkemaksu on 16 % eläkkeeseen oikeuttavasta ansiotulosta. Henkilön ansioeläketilille karttuvaa pääomaa tarkistetaan vuosittain kansallisella tuloindeksillä ottaen huomioon ikäluokan kuolleisuudesta johtuva ns. periytynyt tuotto (arvsvinst) sekä hallintokulut.

Kun henkilö jää eläkkeelle, hänen vuotuinen ansioeläkkeensä lasketaan jakamalla koko eläkepääoma jakoluvulla, joka perustuu pääosin kyseisen ikäluokan keskimääräiseen jäljellä olevaan elinaikaan. Jakoluku määritellään viimeisimmän viisivuotiskauden elinikätilastojen perusteella. Miehiin ja naisiin sovelletaan samaa jakolukua.

Ansiosidonnaista eläkettä voi alkaa nostaa aikaisintaan siinä kuussa, jona henkilö täyttää 61 vuotta. Mitä pidempään henkilö siirtää eläkkeen nostamista, sitä enemmän hän saa eläkettä. Tämä johtuu siitä, että mitä vanhempana henkilö jää eläkkeelle, sitä lyhyemmän ajan eläkettä maksetaan. Jos eläkkeen maksua lykätään, käytettävä jakoluku on pienempi, minkä vuoksi vuotuisen eläkkeen määrä on suurempi.

Ansiosidonnainen lisäeläke

Osa vuosina 1938–1953 syntyneiden henkilöiden eläkkeestä on vanhojen sääntöjen mukaisesti laskettavaa lisäeläkettä. Tämän eläkkeen määrä on 60 % 15 parhaan työvuoden keskimääräisestä eläkkeen perustana olevasta tulosta. Jotta henkilö voi saada täyden lisäeläkkeen, hänelle on täytynyt karttua eläkettä 30 vuoden ajan.

Tähän eläkkeeseen sovelletaan samoja lykkäämistä koskevia sääntöjä kuin peruseläkkeeseen.

Rahastoeläke

Rahastoeläkemaksu on 2,5 % eläkkeeseen oikeuttavasta ansiotulosta. Nämä rahat sijoitetaan sijoitusrahastoihin, jotka vakuutettu voi valita itse. Henkilön rahastoeläketilin pääoman kehitys riippuu hänen valitsemiensa rahastojen tuotosta. Tilille kertyneeseen pääomaan vaikuttavat myös ikäluokan kuolleisuudesta johtuva periytynyt tuotto sekä hallintokulut. Vakuutusyhtiöstä tämän eläkkeen määrä lasketaan periaatteessa samalla tavalla kuin ansioeläkkeen määrä.

Takuueläke

Takuueläkkeellä turvataan sellaisten henkilöiden toimeentulo, joille ei ole karttunut ansiosidonnaista eläkettä tai joiden ansiosidonnaisen eläkkeen määrä on hyvin pieni. Järjestelmän ansiosta nämä henkilöt saavat vähimmäiseläkkeen, jonka määrä on hintaindeksiin sidottu perusmäärä kerrottuna 2,13:lla (eli 93 720 kruunua (10 755 euroa) vuodessa), kun henkilö elää yksin, ja hintaindeksiin sidottu perusmäärä kerrottuna 1,90:lla (eli 83 600 kruunua (9 593 euroa) vuodessa), kun henkilö on naimisissa.

Saadakseen takuueläkkeen henkilön on asuttava Ruotsissa, muussa Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa tai maassa, jonka kanssa Ruotsi on allekirjoittanut sopimuksen.

Saadakseen täyden takuueläkkeen henkilön on täytynyt asua Ruotsissa 40 vuotta 25. ja 64. syntymäpäivänsä välisenä aikana.

Vanhuusetuuksien saaminen

Etuuksia on haettava Ruotsin eläkelaitokselta.

VII luku: Eloonjääneiden etuudet

Eloonjääneiden etuuksien saamisen edellytykset

Eloonjääneiden etuuksiin sovelletaan samankaltaisia säännöksiä kuin vanhuuseläkevakuutukseen, eivätkä etuudet riipu yhteiskunnallisesta asemasta. Takuueläkejärjestelmässä itsenäiset ammatinharjoittajat kuuluvat vakuutuksen piiriin Ruotsissa asumisen perusteella: he kuuluvat siis ansiosidonnaisen eläkejärjestelmän piiriin samoin kuin palkansaajat.

Eloonjääneiden etuuksia ovat seuraavat:

- lapseneläke tai vanhempansa menettäneelle lapselle maksettava tuki
- sopeutumiseläke ja takuueläke
- leskeneläke ja takuueläke.

Lapseneläke tai vanhempansa menettäneelle lapselle maksettava tuki

Alle 18-vuotiaalla lapsella on oikeus saada lapseneläkettä ja vanhempansa menettäneelle lapselle maksettavaa tukea, jos toinen vanhemmista tai molemmat heistä ovat kuolleet. Jos lapsi on täyttänyt 18 vuotta ja käy peruskoulua tai lukiota, hän voi saada lapseneläkettä ja vanhempansa menettäneelle lapselle maksettavaa tukea enintään sen vuoden kesäkuun loppuun asti, jona hän täyttää 20 vuotta.

Sopeutumiseläke ja takuueläke

Edunjättäjän alle 65-vuotias puoliso (mies tai nainen) voi saada sopeutumiseläkettä ja takuueläkettä, jos hän asui edunjättäjän kanssa vakinaisesti tämän kuolinhetkellä ja

- asui vakinaisesti sellaisen alaikäisen lapsen kanssa, jonka huoltajana oli jompikumpi tai molemmat puoliset tai
- oli asunut edunjättäjän kanssa keskeytyksettä vähintään viiden vuoden ajan.

Leskeneläke ja takuueläke

Leskeneläke poistui periaatteessa käytöstä, kun perhe-eläkkeitä muutettiin vuonna 1990. Leskeksi jääneet naiset voivat kuitenkin saada yhä tällaista eläkettä.

Vuonna 1944 tai sen jälkeen syntynyt nainen voi saada leskeneläkettä ja takuueläkettä, jos hän on vähintään 65-vuotias ja jos hän oli naimisissa edunjättäjän kanssa vuoden 1989 päättyessä ja edunjättäjän kuollessa ja jos hän täytti edunjättäjän kuolinhetkellä leskeneläkkeen saamiselle asetetut edellytykset.

Vuonna 1945 tai sen jälkeen syntynyt nainen voi saada tietynlaista leskeneläkettä, jos hän oli naimisissa edunjättäjän kanssa vuoden 1989 päättyessä ja jos avioliitto jatkui edunjättäjän kuolemaan asti ja jos hän täytti sekä vuoden 1989 päättyessä että edunjättäjän kuolinhetkellä leskeneläkkeen saamiselle asetetut edellytykset.

Mitä järjestelmä kattaa?

Lapseneläke tai vanhempansa menettäneelle lapselle maksettava tuki

Lapseneläke on ansiosidonnainen etuus, joka riippuu edunjättäjälle vanhuuseläkejärjestelmässä karttuneesta eläkepääomasta. Kuvitteellinen eläkepääoma lasketaan edunjättäjän kuolinvuoden ja sen vuoden väliseltä ajalta, jona hän olisi täyttänyt 64 vuotta. Lapsi saa 30 tai 35 % edunjättäjän laskennallisesta vanhuuseläkkeestä. Jos edunjättäjällä oli useita lapsia, kukin heistä saa 20 tai 25 %. Koko summa jaetaan tasan lasten kesken. Osuuksien yhteenlaskettu määrä ei voi ylittää 100 % laskennallisesta eläkkeestä.

Ellei lapsi saa lapseneläkettä siksi, ettei vainajalle ollut kertynyt eläkeoikeuksia, tai jos lapseneläke jää vähäiseksi, voidaan maksaa erillistä lapsitukea (*efterlevandestöd*). Sen määrä on 40 % hintaindeksiin sidotusta perusmäärästä (17 600 kruunua (2 020 euroa)). Jokainen lapseneläkkeenä maksettu kruunu vähennetään lapsituesta. Näin toimitaan myös silloin, kun lapseneläkettä maksaa jokin toinen maa.

Sopeutumiseläke ja takueläke

Sopeutumiseläkettä maksetaan 12 kuukauden ajan. Sen maksamista voidaan jatkaa vielä 12 kuukauden ajan, jos puoliso asuu alle 18-vuotiaan lapsen kanssa, jonka huoltaja hän on ja joka asui pysyvästi puolisoitten kodissa edunjättäjän kuolinhetkellä. Tätä eläkettä maksetaan kuitenkin joka tapauksessa sen kuukauden loppuun, jona nuorin lapsista täyttää 12 vuotta.

Sopeutumiseläke on 55 % edunjättäjän laskennallisesta vanhuuseläkkeestä.

Ellei leski saa sopeutumiseläkettä siksi, ettei vainajalle ollut kertynyt eläkeoikeuksia, tai jos sopeutumiseläke jää vähäiseksi, voidaan maksaa takueläkettä. Sen määrä on hintaindeksiin sidottu perusmäärä kerrottuna 2,13:lla, jos edunjättäjälle oli kertynyt 40 vuoden vakuutuskausi Ruotsissa. Jos vakuutuskausi on lyhyempi, takueläke pienenee neljäskymmenesosalla kutakin 40 vuoden vakuutuskaudesta puuttuvaa vuotta kohden. Takueläkkeestä voidaan vähentää myös kaikki toisen maan maksamat leskeneläkkeet, jotka eivät ole rinnastettavissa takueläkkeeseen.

Eloonjääneiden etuuksien saaminen

Etuuksia on haettava Ruotsin eläkelaitokselta.

VIII luku: Työtaturma- ja ammattitautietuudet

Työtaturma- ja ammattitautietuuksien saamisen edellytykset

Tämä vakuutusmaksuilla rahoitettu pakollinen sosiaalivakuutusjärjestelmä kattaa pääasiassa työssäkäyvän väestön (palkansaajat ja itsenäiset ammatinharjoittajat). Järjestelmä käsittää luontoisuuksia ja ansiosidonnaisia rahaetuuksia.

Ansiotyötä vakinaisesti tai tilapäisesti tekevät on vakuutettu työtaturmien ja ammattitautien varalta. Vakuutus koskee työntekijöitä, itsenäisiä ammatinharjoittajia ja toimeksisaajia. Myös opiskelijat on vakuutettu, jos opintoihin liittyy erityinen vammautumisen vaara.

Työtaturmana/ammattitautina pidetään vammaa, joka on syntynyt onnettomuuden tai muun haitallisen tekijän seurauksena työssä. Työtaturmaksi katsotaan myös tapaturma, joka on sattunut matkalla työhön tai työstä kotiin. Jotta vahingon voidaan katsoa johtuvan tällaisesta onnettomuudesta tai tekijästä, siitä olevan vahvempaa näyttöä kuin päinvastaisesta syystä. Ammattitautina voidaan pitää tautia, joka on syntynyt työympäristön vahingollisten tekijöiden vaikutuksesta. Esimerkkejä tällaisista ammattitauteja mahdollisesti aiheuttavista työympäristön tekijöistä ovat raskas ja yksitoikkoinen työ, melu, tärinä ja erilaiset kemikaalit.

Tiettyjä tartuntatauteja voidaan pitää ammattitautina, jos sairaus on tarttunut laboratoriossa, hoitolaitoksessa tai muussa sellaisessa tehtävän työn seurauksena. Tällaisia ovat esimerkiksi keltatauti ja niin sanotun sairaalabakteerin aiheuttama sairaus.

Mitä järjestelmä kattaa?

Työtaturma- ja ammattitautietuudet ovat seuraavat:

- sairauspäiväraha
- terveydenhuolto
- kuntoutus
- vamman tai taudin ehkäisemiseksi maksettava korvaus
- elinkorko
- kuolemantapauksen johdosta maksettava korvaus.

Sairauspäivärahaa maksetaan samoin edellytyksin ja saman verran kuin muistakin sairauksista

Lääkärinhoitoa annetaan myös samoin edellytyksin kuin muidenkin sairauksien osalta. Lisäksi korvataan kaikki välttämättömät työtaturmasta/ammattitaudista aiheutuneet ulkomaisen sairaanhoidon kustannukset, hammashoito sekä erityiset apuvälineet (esimerkiksi kainalosauvat ja proteesit). Edellytyksenä korvauksen saamiselle hammashoidosta tai erityisistä apuvälineistä on se, että hoidon antaa julkisen terveydenhoidon piirissä toimiva lääkäri, hammaslääkäri tai muu hoitoa antava henkilö taikka yleisen vakuutuksen piiriin liittyvät hoitoa antava henkilö.

Jos työntekijä ei pysty enää suoriutumaan aiemmista työtehtävistään työtapaturman/ammattitaudin jälkeen, hän voi saada apua kuntoutusta varten työelämäänsä palaamiseksi. Kuntoutusjakson aikana hän voi saada kuntoutuskorvausta. Jos työntekijän on oltava jonkin aikaa poissa tavallisesta työstään välttyäkseen työperäisen vamman tai ammattitaudin syntymiseltä tai sen pahenemiselta, hän voi saada sairauspäivärahaa.

Jos työntekijän työkyky on työtapaturman/ ammattitaudin vuoksi alentunut pysyvästi, hän voi saada elinkorkoa, joka kattaa mahdolliset tällaisesta työtapaturmasta tai ammattitaudista johtuvat tulojen menetykset. Laskettaessa elinkoron määrää verrataan tuloja, jotka työntekijä olisi saanut, jos hän ei olisi vahingoittunut tai sairastunut, sekä tuloja, joita hänen arvioidaan saavan vammasta huolimatta. Näiden tulojen erotus muodostaa elinkoron. Elinkorkoa voidaan myöntää tietyksi ajaksi tai toistaiseksi.

Työtapaturmasta/ammattitaudista johtuneesta kuolintapauksesta maksetaan hautausavustusta. Vainajan perheelle voidaan maksaa myös elinkorkoa.

Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saaminen

Työtapaturmasta tai ammattitaudista on ilmoitettava työnantajalle. Työnantajan on ilmoitettava tapaturmasta tai ammattitaudista Ruotsin sosiaalivakuutuskassaan. Itsenäisten ammatinharjoittajien on tehtävä itse ilmoitus Ruotsin sosiaalivakuutuskassakseen. Opiskelijat tekevät ilmoituksen oppilaitokseen, joka ilmoittaa tämän jälkeen tapaturmasta tai taudista Ruotsin sosiaalivakuutuskassaan.

IX luku: Perhe-etuudet

Perhe-etuuksien saamisen edellytykset

Perhe-etuudet

Kaikista Ruotsissa asuvista lapsista maksetaan lapsilisää (*barnbidrag*). On olemassa myös pidennetty lapsilisa (*förlängt barnbidrag*) ja suurperhelisa (*flerbarnstillägg*). Tämä etuus ei ole tarveharkintainen.

Lapsiperheillä ja lapsettomilla talouksilla on oikeus saada asumistukea (*bostadsbidrag*). Asumistuki koostuu kolmesta osasta. Toinen osa riippuu asumiskustannuksista, ja sitä voidaan maksaa pysyvästi Ruotsissa asuville. Toinen osa, jota käsitellään jäljempänä, on kotona asuvista lapsista maksettava tuki. Kolmas osa on tuki, jota maksetaan lapsille, jotka asuvat vanhempiansa kanssa osan aikaa. Tätäkin osaa käsitellään jäljempänä.

Myös kokopäiväisesti opiskeleville yli 16-vuotiaille lapsille voidaan maksaa erityistä opintotukea (*studiehjälp*).

Lapsenhoitotuki

Ruotsin lainsäädäntö antaa kunnille oikeuden ottaa käyttöön, rahoittaa ja hallinnoida kunnallisia lapsenhoitotukia (*vårdnadsbidrag*). Tällaista tukea koskeva hakemus voidaan käsitellä ja hyväksyä ainoastaan siinä tapauksessa, että kyseinen kunta on lainsäädännön perusteella päättänyt ottaa lapsenhoitotuen käyttöön.

Vanhemmat voivat hakea tukea, jos he asuvat kyseisessä kunnassa ja ovat lapsen laillisia huoltajia. Ollakseen oikeutettuja tukeen vanhempien on pitänyt nostaa vanhempainpäivärahaa vähintään 250 päivän ajan.

Tuki voidaan yhdistää ansiotyöhön, mutta ei muihin sosiaalietuuksiin, jotka liittyvät työttömyyteen, sairauteen, vanhemmuuteen tai vanhuuteen.

Muut etuudet

Lapsen syntymän tai adoption yhteydessä voidaan maksaa vanhempainpäivärahaa. Se mahdollistaa toisen vanhemman jäämisen kotiin lapsen luo pitkäaikaisiksi yhtäjaksoisiksi kausiksi.

Jos toisen vanhemman on jätävä töistä kotiin lyhyeksi ajaksi huolehtimaan lapsesta esimerkiksi lapsen sairauden takia, hän voi saada väliaikaista vanhempainrahaa.

Vanhempainpäivärahasta ja raskaudenaikainen päivärahasta kerrotaan äitiys- ja isyysetuuksia koskevassa luvussa.

Mitä järjestelmä kattaa?

Perhe-etuudet

Lapsilisä

Lapsilisää maksetaan lapsen syntymän jälkeisestä kuukaudesta sen vuosineljänneksen loppuun, jona lapsi täyttää 16 vuotta. Lapsilisä on 1 050 kruunua (120 euroa) kuukaudessa.

Pidennetty lapsilisä

Pidennettyä lapsilisää maksetaan, jos 16 vuotta täyttänyt lapsi käy yhä peruskoulua tai vastaavaa koulua. Pidennettyä lapsilisää maksetaan sen kuukauden loppuun saakka, jona lapsi lopettaa koulun.

Monilapsisten perheiden lisät

Monilapsisten perheiden lapsilisää maksetaan automaattisesti, kun perheessä on vähintään kaksi lasta. Yli 16-vuotiaat opiskelevat lapset, joiden opiskelu oikeuttaa pidennettyyn lapsilisään tai opintotukeen, voidaan myös lukea mukaan monilapsisten perheiden lapsilisää varten tietyin edellytyksin. Monilapsisten perheiden lapsilisää maksetaan sen vuoden kesäkuun loppuun saakka, jona opiskelija täyttää 20 vuotta.

Sen määrä riippuu siitä, monesko lapsi on kyseessä:

- toinen lapsi: 150 kruunua (17 euroa)
- kolmas lapsi: 454 kruunua (52 euroa)
- neljäs lapsi: 1 010 kruunua (116 euroa)
- viides lapsi ja jokainen sitä seuraava lapsi: 1 250 kruunua (143 euroa).

Asumistuki

Ainoastaan lasten lukumäärän perusteella laskettavaa tukea kutsutaan erityiseksi vanhempiensa kanssa asuvien lasten tueksi. Se on kuukausittainen tuki, jonka enimmäismäärä on 1 300 kruunua (149 euroa), kun perheessä on yksi lapsi, 1 750 kruunua (201 euroa), kun perheessä on kaksi lasta, ja 2 350 kruunua (270 euroa), kun perheessä on vähintään kolme lasta. Asumistuki, joka lasketaan vanhempiensa kanssa osan aikaa asuvien lasten lukumäärän perusteella, on kuukausittainen tuki, jonka enimmäismäärä on 300 kruunua (34 euroa), kun perheessä on yksi lapsi, 375 kruunua (43 euroa), kun perheessä on kaksi lasta, ja 450 kruunua (52 euroa), kun perheessä on vähintään kolme lasta.

Ainoastaan lasten lukumäärän perusteella laskettavaa tukea kutsutaan erityiseksi vanhempiensa kanssa asuvien lasten tueksi. Se on kuukausittainen tuki, jonka enimmäismäärä on 950 kruunua (104 euroa), kun perheessä on yksi lapsi, 1 325 kruunua (145 euroa), kun perheessä on kaksi lasta, ja 1 750 kruunua (192 euroa), kun perheessä on vähintään kolme lasta. Asumistuki, joka lasketaan vanhempiensa kanssa osan aikaa asuvien lasten lukumäärän perusteella, on kuukausittainen tuki, jonka enimmäismäärä on 300 kruunua (33 euroa), kun perheessä on yksi lapsi, 375 kruunua (41 euroa), kun perheessä on kaksi lasta, ja 450 kruunua (49 euroa), kun perheessä on vähintään kolme lasta.

Opintotuki

Toisen asteen oppilaitoksessa kokopäiväisesti opiskelevalle 16–20-vuotiaalle nuorelle maksetaan opintotukea 1 050 kruunua (120 euroa) kuukaudessa. Jos lapsella tai vanhemmillä on tiettyä rajaa alhaisemmat tulot, voidaan maksaa tarveharkintaista lisätukea.

Lapsenhoitotuki

Tätä tukea voidaan myöntää lapsista, jotka ovat vähintään 1-vuotiaita mutta alle 3-vuotiaita. Se ei ole veronalaista tuloa. Adoptiolasten osalta tukea voidaan maksaa lapsen viidenteen syntymäpäivään saakka enintään kahden vuoden ajan.

Lapsenhoitotuen enimmäismäärä on 3 000 kruunua (344 euroa) lasta kohti kuukaudessa.

Kunnilla on oikeus pienentää tukea siinä tapauksessa, että lapsi käy julkisesti rahoitetussa esikoulussa. Tällöin määrä riippuu ajasta, jonka lapsi siellä viettää.

Perhe-etuuksien saaminen

Etuuksia haetaan Ruotisin sosiaalivaluutustoimistosta eräin poikkeuksin. Opintotukea hallinnoi Ruotisin opintotukilautakunta (*Centrala studiestödsnämnden, CSN*). Lastenhoitotukea puolestaan hallinnoivat kunnat.

X luku: Työttömyys

Työttömyysetuuksien saamisen edellytykset

Työttömyysvakuutus koostuu kahdesta osasta:

- vapaaehtoinen vakuutus ansionmenetyksen korvaamiseksi (*inkomstbortfallsförsäkring*): tämä vakuutus tarjoaa työssäkäyvälle väestölle ansiosidonnaisen etuuden, joka rahoitetaan työnantajamaksuilla ja jäsenmaksuilla
- perusvakuutus (*grundförsäkring*), joka rahoitetaan työnantajamaksuilla: tämä vakuutus kattaa ne, joilla ei ole vapaaehtoista vakuutusta, ja se tarjoaa kiinteämääräisen etuuden.

Jos henkilö joutuu työttömäksi, hänellä on tietyin edellytyksin oikeus ansiosidonnaiseen korvaukseen tai peruskorvaukseen. Oikeus ansiosidonnaiseen korvaukseen on niillä, jotka

- ovat olleet työttömyyskassan jäseniä vähintään 12 kuukauden ajan (jäsenyysehto) tai
- ovat välittömästi työttömyyttä edeltävien 12 kuukauden aikana olleet ansiotyössä vähintään kuusi kuukautta ja työskennelleet vähintään 80 tuntia kuukaudessa tai jotka ovat olleet ansiotyössä vähintään 480 tuntia kuuden perättäisen kuukauden kuluessa ja työskennelleet vähintään 50 tuntia kuukaudessa (työskentelyehto).

Vakuutettu, joka täyttää työskentelyehdon muttei täytä jäsenyysehtoa, voi saada peruskorvausta täytettyään 20 vuotta.

Sekä ansiosidonnaisen että peruskorvauksen perusedellytyksenä on, että henkilö

- on työtön¹;
- on työkykyinen
- voi ottaa työtä vastaan
- on ilmoittautunut työvoimatoimistoon työnhakijaksi
- on valmis ottamaan vastaan sopivaa työtä
- laatii yhdessä työvoimatoimiston kanssa henkilökohtaisen toimintasuunnitelman
- etsii aktiivisesti sopivaa työtä.

Mitä järjestelmä kattaa?

Peruskorvaus on 2. heinäkuuta 2002 lähtien 320 kruunua (37 euroa) päivässä ja osa-aikatyössä olleilla suhteessa pienempi. Ansiosidonnaisena korvauksena maksetaan 80 % työttömyyttä edeltävästä ansiosta 200 ensimmäisen päivän ajan; siitä eteenpäin

¹ Työttömiksi katsotaan tavallisesti kokonaan palkkatyötä vailla olevat henkilöt, jotka eivät myöskään tee työtä omaan lukuunsa. Itsenäisen ammatinharjoittajan on täytynyt lopettaa toimintansa kokonaan tai tietyin rajoituksin keskeyttää se tilapäisesti, jotta häntä voidaan pitää työttömänä. Jos työntekijä tekee palkkatyötä tietyinä päivinä ja tietyinä tunteina viikossa, häntä voidaan kuitenkin pitää työttömänä muun viikon osalta ja hänellä on siten oikeus saada tiettyä korvausta.

määrä on 70 %. Enimmäiskorvaus on 680 kruunua (78 euroa) päivässä. Jos edunsaaja saa esimerkiksi eläkettä tai sairauspäivärahaa, korvauksesta tehdään vähennys. Korvausta ei makseta lauantailta eikä sunnuntailta.

Korvausjakso on enintään 300 päivää. Jos hakijalla on lapsia, jotka ovat 300. korvauspäivänä alle 18-vuotiaita, hakijalla on oikeus 150 lisäpäivään.

Itse aiheutettu työttömyys

Vakuutettu menettää tietyksi ajaksi oikeutensa saada korvausta, jos

- hän on jättänyt työnsä vapaaehtoisesti ilman pätevää syytä tai
- hänet on irtisanottu sopimattoman käytöksen vuoksi.

Vakuutetun päivärahaa pienennetään tietyksi ajaksi, jos

- hän kieltäytyy tarjotusta sopivasta työstä ilman pätevää syytä tai
- on ilmeistä, ettei hän oman käytöksensä vuoksi ole saanut työtä, vaikka hän ei olisikaan nimenomaisesti kieltäytynyt sopivasta työstä.

Työttömyyspäivärahan maksaminen

Työttömyyskorvauksen maksaa se työttömyyskassa, johon vakuutettu kuuluu. Niille, jotka eivät ole työttömyyskassan jäseniä, maksetaan peruskorvaus ALFA-kassasta (ja ansiosidonnainen etuus, jos he ovat kyseisen kassan jäseniä).

Työttömyysetuuksien saaminen

Jos vakuutettu jää työttömäksi, hänen on ilmoitauduttava välittömästi työvoimatoimistoon työnhakijaksi. Sieltä annetaan tietoja työttömyyskorvauksen hakemisesta. Sieltä saa myös tiettyjä lomakkeita, kuten lomakkeen työttömyysvakuutuskassaan ilmoittautumista varten sekä työnantajan todistuslomakkeen. Kun henkilö on ilmoittautunut työvoimatoimistoon, hänen työttömyydestään ilmoitetaan hänen työttömyysvakuutuskassalleen, joka toimittaa hänelle lisätietoja ja etuuskortin. Työttömyysvakuutuskassa ratkaisee, onko henkilöllä oikeus työttömyysetuuksiin. Kassan päätökseen tyytymätön voi hakea asian uudelleenkäsitteilyä. Tämän jälkeen siitä voi tarvittaessa valittaa.

Jos työttömyyskorvauksen saaja löytää työpaikan tai lopettaa työn hakemisen, asiasta on ilmoitettava työvoimatoimistoon.

XI luku: Vähimmäistoimeentulo

Vähimmäistoimeentuloetuuksien saamisen edellytykset

Sosiaalinen tuki

Sosiaaliapu on viimesijaista tukea. Sitä myönnetään, jos henkilöllä (tai perheellä) ei tilapäisesti (lyhyemmän tai pidemmän ajan) ole riittävää toimeentuloa heidän selvitäkseen välttämättömistä elinkustannuksista. Etuus myönnetään kaikille, joiden arvioidaan olevan tämän tuen tarpeessa.

Tämä on periaatteessa yksilöllinen oikeus. Kotitalouksia (avio- tai avopuolisot, joilla on alaikäisiä lapsia) tarkastellaan kokonaisuutena. Avustusta myönnetään perheelle niin kauan kuin vanhemmilla on velvollisuus elättää lapsiaan. Muita ikään liittyviä edellytyksiä ei ole.

Kansalaisuutta koskevia edellytyksiä ei ole: etuus voidaan myöntää kenelle tahansa, jolla on oikeus oleskella maassa. Pysyvää asumista Ruotsissa ei edellytetä.

Vanhuksille maksettava toimeentulotuki ja eläkkeensaajien asumistuki

Nämä ovat tarveharkintaisia etuuksia, joilla on tarkoitus täydentää vähävaraisen eläkkeensaajan tuloja.

Mitä järjestelmä kattaa?

Sosiaaliavustus

Sosiaaliavustuksen määrä riippuu henkilön tarpeista ja perheen koostumuksesta.

Kuukausittainen enimmäismäärä (kun mukaan ei lueta muita etuuksia, kuten perhe-etuuksia), joka kattaa erilaiset menot (ruoka, vaatteet ja jalkineet, vapaa-aika, kulutustavarat, terveys ja hygienia, sanomalehti, puhelin ja televisiomaksu), on 2 920 kruunua (335 euroa) tai pariskunnalle 5 270 kruunua (605 euroa). Lapsiperheille myönnetään lisämääriä.

Lisäksi kotitalouden koosta riippuen voidaan lisätä erityinen määrä yleisiin kotitalouden menoihin.

Edellä mainittujen määrien lisäksi tukea voidaan maksaa myös kohtuullisiin menoihin, jotka liittyvät asumiseen, kotitalouden sähkösopimukseen, työmatkoihin, kotivakuutukseen sekä ammattiliiton ja työttömyyskassan jäsenyyteen.

Usein myös sosiaaliavun saajan terveydenhuoltoon, hammashoittoon ja silmälääkäriin liittyvät kustannukset katetaan vakuutuksesta.

Vanhuksille maksettava toimeentulotuki

Ikääntyneiden toimeentulotuki on tarkoitettu yli 65-vuotialle Ruotsissa asuville henkilöille, jotka ovat asuneet tai työskennelleet Ruotsissa niin vähän aikaa, ettei heillä ole oikeutta riittävään eläkkeeseen. Vanhuksille maksettava toimeentulotuki on

tarveharkintainen etuus. Periaatteessa kaikki muut tulot pienentävät tätä tukea. Lakiperusteinen "kohtuullinen elintaso" asumiskustannusten maksamisen jälkeen on hintaindeksiin sidottu perussumma kerrottuna 1,3546:llä, kun henkilö asuu yksin, ja hintaindeksiin sidottu perussumma kerrottuna 1,1446:llä, kun henkilö on naimisissa. "Kohtuulliset asumiskustannukset" voivat olla enintään 4 967 kruunua (570 euroa) kuukaudessa, kun henkilö asuu yksin, ja 4 197 kruunua (482 euroa) kuukaudessa, kun henkilö on naimisissa. Ikääntyneiden toimeentulotuki ja asumistuki ovat täysin tarveharkintaisia tukia. Periaatteessa kaikki muut tulot pienentävät näitä tukia.

Eläkkeensaajien asumistuki

Asumistuki on 93 % asumiskustannuksista 5 000 kruunuun (574 euroa) saakka naimisissa olevien hakijoiden osalta ja 2 500 kruunuun (287 euroa) saakka naimattomien hakijoiden osalta.

Lisäksi on olemassa erillinen asumistuki eläkkeensaajille: se on enintään 6 200 kruunua (711 euroa) naimisissa olevien osalta ja 3 100 kruunua (356 euroa) naimattomien osalta, jos hakijat saavat vanhusten toimeentulotukea ja heidän asumiskustannuksensa ovat erityisen korkeat.

Molemmat lisät ovat tarveharkintaisia.

Vähimmäistoimeentuloetuksien saaminen

Sosiaaliapua koskeva hakemus toimitetaan oman kunnan sosiaalityöntekijälle, joka arvioi hakemuksen ja tekee sosiaalisen selvityksen. Arviointi perustuu hakijan varallisuudesta ja tuloista tehtävään selvitykseen. Sosiaalityöntekijä selvittää myös, miten henkilö voisi elättää itsensä. Päätös tulee tehdä "kohtuullisessa ajassa".

XII luku: Pitkäaikaishoito

Pitkäaikaishoidon saamisen edellytykset

Henkilöt, jotka eivät pysty elättämään itseään tai saa apua mistään muualta, ovat oikeutettuja sosiaalilautakunnan myöntämään apuun. Kansallisessa lainsäädännössä säädetään, että jokaiselle on taattava kohtuullinen elintaso. Se, miten tämä käytännössä toteutetaan, vaihtelee paikkakunnasta riippuen.

Pitkäaikaishoito on kaikkien asukkaiden saatavilla. Se ei ole tarveharkintaista eikä siihen sovelleta ikää tai omavastuu-aikaa koskevia edellytyksiä.

Joitakin pitkäaikaishoitoa koskevia etuuksia on käsitelty edellä työkyvyttömyysetuuksia koskevassa luvussa, etenkin hoitotuki-, henkilökohtainen avustaja- ja vammaisavustus).

Mitä järjestelmä kattaa?

Henkilöllä on oikeus tukeen niin kauan, kuin hän tarvitsee sitä kohtuullisen elintason säilyttämiseksi, avun tarpeen asteesta riippumatta.

Pitkäaikaishoito ei ole erillinen järjestelmä. Jos henkilö tarvitsee sairaanhoitoa, joka ei edellytä sairaalassa annettavaa hoitoa, hänen tulisi lain mukaan saada hoitoa omassa kodissaan. Myös kodinhoitoapua annetaan henkilön omassa kodissa. Laitoksessa tai palveluasunnossa annettavaa hoitoa annetaan yleensä silloin, kun henkilöllä on oltava apua saatavilla ympäri vuorokauden: tällainen tilanne on useimmilla Alzheimerin tautia sairastavilla, vaikeasti sairailta tai niillä, jotka kärsivät voimakkaasta ahdistuksesta ja yksinäisyydestä. Kunta ei voi kieltäytyä antamasta tällaisen avun tarpeessa olevalle apua tämän omassa kodissa. Puolisoilla tai lapsilla ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta huolehtia iäkkäistä sukulaisistaan.

Käyttäjämaksut ovat pieniä. Valtakunnallisesti maksuille on säädetty ylärajat. Enimmäishinta vanhustenhuollosta on 1 760 kruunua (202 euroa) kuussa. Sairaanhoidosta enimmäishinta oli 1 100 kruunua (126 euroa) vuodessa ja lääkkeistä 2 200 kruunua (252 euroa) vuodessa. Henkilöllä on oikeus varata kohtuullinen määrä rahaa asumiskustannuksiin ja vähintään 4 967 kruunua (570 euroa) kuukaudessa päivittäisiin elinkustannuksiin, ennen kuin kunta voi veloittaa maksua vanhustenhuollosta.

Pitkäaikaishoidon saaminen

Hakemus on toimitettava kunnalle, joka vastaa päätöksenteosta, rahoituksesta ja palvelujen tarjoamisesta. Palvelujen tarjoamisessa kunnalla on useita vaihtoehtoja. Palvelujen antamisesta voivat huolehtia kunnan omat työntekijät, useiden kuntien yhteinen organisaatio tai joukko yksityisiä palveluntarjoajia, mukaan lukien kansalaisjärjestöt, joiden kanssa kunta on tehnyt sopimuksen. Kunnilla on siis yksilöllinen valinnanvapaus.

Vanhustenhuolto on lakisääteinen velvollisuus, joten kunnilla on myös vastuu palvelujen tarjoamisen varmistamisesta.

Liite: Sosiaaliturvalaitosten yhteystiedot ja hyödyllisiä Internet-osoitteita

Yksityiskohtaisempia tietoja etuuksien myöntämisen edellytyksistä ja yksilöllisistä sosiaaliturvaetuuksista Ruotsissa saa alla olevilta sosiaaliturvajärjestelmää hallinnoivilta laitoksilta.

Jos haluat tietoa sosiaaliturvakysymyksistä, jotka koskevat useampaa kuin yhtä unionin jäsenvaltiota, voit etsiä sopivaa laitosta Euroopan komission ylläpitämästä laitoshakemistosta sivustolla <http://ec.europa.eu/social-security-directory>.

Kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa olevaan sosiaalivakuutukseen perustuvia etuuksia koskevat tiedustelut osoitetaan seuraaville laitoksille:

Sosiaalivakuutus työttömyysvakuutusta lukuun ottamatta

Ruotsin sosiaalivakuutuskassasta (*Försäkringskassan*) saa tarkempia tietoja sosiaalivakuutuksesta.

Försäkringskassan (Ruotsin sosiaalivakuutuskassa)

SE-103 51 Stockholm
Puh.: ++46 771 524 524
Faksi: ++46 8 411 27 89
<http://www.forsakringskassan.se>

Vanhuuseläkettä ja perhe-eläkettä koskevat kysymykset:

Pensionsmyndigheten (Ruotsin eläkeviranomainen)

Ruutu 38190
SE-100 64 Stockholm
Puh.: ++46 771 776 776
<http://www.pensionsmyndigheten.se>

Työttömyysvakuutus

Työttömyysvakuutusta koskeviin kysymyksiin vastaavat etupäässä asianomainen työttömyyskassa, Ruotsin julkinen työvoimapalvelu tai työttömyysvakuutustarkastus (*Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF*).

Sen on varmistettava, että työttömyysvakuutuskassat soveltavat korvaussäntöjä oikein, ja että työvoimatoimisto hoitaa tehtävänsä asianmukaisesti, niin että samassa tilanteessa olevia työnhakijoita kohdellaan samalla tavalla koko maassa.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF (Ruotsin työttömyysvakuutustarkastus)

PB 210
SE-641 22 Katrineholm
Puh.: ++46 150 48 70 00
Faksi: ++46 150 48 70 02
<http://www.iaf.se>

Opintotuki

16–20-vuotiaiden opiskelijoiden opintotukea koskeviin kysymyksiin vastaavat opintotukilautakunnan paikallistoimistot.

Opintotukilautakunta on opintotukijärjestelmää hoitava keskusviranomaisen.

Centrala studiestödsnämnden (Opintotukilautakunta)

SE-85182 Sundsvall

Puh.: ++771 276 000

Faksi: ++46 60 18 61 93

<http://www.csn.se>

Sosiaalipalvelut ja terveydenhuolto

Sosiaali- ja terveysturvasto (*Socialstyrelsen*) on sosiaali- ja terveysministeriön alainen valtion virasto. Sen toimiala on erittäin laaja, ja sillä on monenlaisia tehtäviä sosiaalipalveluiden, terveyden- ja sairaanhoitopalveluiden, ympäristöterveyden, tartuntatautien ehkäisyn ja epidemiologian alalla.

Socialstyrelsen (Kansallinen sosiaali- ja terveyslautakunta)

SE-106 30 Stockholm

Puh.: +46 75 247 30 00

Faksi: +46 75 247 32 52

<http://www.socialstyrelsen.se>